

**BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINING INGLIZ TILI OG'ZAKI
NUTQINI RIVOJLANTIRISH**

Tursunova Gulchexra Norboboyevna

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti, o'qituvchi

guli2578@mail.ru

+9989 9 997 25 78

***Annotatsiya:** Mazkur maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarining og'zaki nutq ko'nikmalarini rivojlantirishning ahamiyati va samarali usullari ko'rib chiqilgan. Interfaol mashg'ulotlar, multimedia vositalari, guruh va juftlikdagi ishlar kabi strategiyalar tavsiflangan. Shuningdek, o'quvchilarning og'zaki nutqini baholash usullari va bu jarayonda yuzaga keladigan qiyinchiliklarni yengish yo'llari yoritilgan.*

***Kalit so'zlar:** og'zaki nutq, interfaol mashg'ulotlar, multimedia vositalari, nutq ko'nikmalari, til o'rgatish strategiyalari*

Kirish

Og'zaki nutqni rivojlantirish til o'rgatishning muhim tarkibiy qismi bo'lib, ayniqsa, boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun muhimdir. Nutq orqali o'quvchilar o'z fikrlarini ifoda etadi, boshqalar bilan muloqot qiladi va tilni o'zlashtirishga bo'lgan ishonchni oshiradi. Boshlang'ich sinf o'quvchilari bilan ishlashning maqsadi ularning grammatik to'g'rilik va ravonlikni egallashlariga ko'maklashish, shu orqali ularni mazmunli muloqotga tayyorlashdan iborat.

Mazkur mavzu dolzarb hisoblanadi, chunki kichik yoshdagi o'quvchilar ko'pincha cheklangan so'z boyligi, uyatchanlik va xatolik qilishdan qo'rqish kabi qiyinchiliklarga duch keladilar. Interfaol va o'quvchi markazli yondashuvlarni qo'llash orqali o'qituvchilar ushbu to'siqlarni yengib o'tishga yordam berishi va til o'rganishga bo'lgan ijobiy munosabatni shakllantirishi mumkin.

Asosiy qism

Ogʻzaki nutq muloqotning asosi boʻlib, oʻquvchilarga tilni real hayot sharoitida qoʻllash imkoniyatini beradi. Nunan (1990) taʼkidlaganidek, nutq til oʻrgatishda birinchi oʻrinda boʻlishi kerak. Boshlangʻich sinf oʻquvchilari uchun erta nutq mashgʻulotlari ularda oʻziga ishonchni rivojlantirishga yordam beradi va kelajakdagi til oʻrganishga poydevor yaratadi.

Ogʻzaki nutqni rivojlantirishda quyidagi samarali strategiyalardan foydalanish mumkin:

- a) Interfaol mashgʻulotlardan foydalanish: Oʻyinlar, rolli oʻyinlar va hikoya aytish kabi interfaol mashgʻulotlar kichik yoshdagi oʻquvchilarga xatolikdan qoʻrqmasdan gapirish imkoniyatini beradi. Masalan:
  - ~ *Oʻyinlar*: "Simon says" yoki "Guess the object" kabi oʻyinlar sodda soʻz boyligini ishlatishga yordam beradi.
  - ~ *Rolli oʻyinlar*: Doʻkonda xarid qilish yoki shifokorga tashrif buyurish kabi vaziyatlar tilni tabiiy ravishda qoʻllash imkonini beradi.
- b) Vizual va multimedia vositalarini qoʻllash: Vizual yordamchi vositalar va multimedia manbalari oʻquvchilarni qiziqtiradi va muloqotga kontekst qoʻshadi. Video, rasm va flayerlar oʻquvchilarga soʻzlarni tasvir bilan bogʻlash imkonini beradi. Jalolov (2015) texnologiyalarning kichik yoshdagi oʻquvchilar uchun qiziqarli darslar yaratishdagi oʻrnini taʼkidlagan.
- c) Guruh va juftliklarda ishlashni ragʻbatlantirish: Dialoglar yoki kichik guruhdagi muhokamalar oʻquvchilarga kam bosim ostida gapirish imkonini beradi. Bunday mashgʻulotlar tinglash koʻnikmalarini ham rivojlantiradi.
- d) Soʻz boyligini nutq orqali oshirish: Nutq mashgʻulotlarida tematik soʻz boyligini tanishtirish yangi soʻzlarni kontekstda qoʻllashga yordam beradi. Masalan, "hayvonlar" mavzusida dars oʻquvchilarga hayvonlarni tasvirlash yoki hikoya yaratish imkonini beradi.
- e) Fikr-mulohaza va ragʻbat berish: Konstruktiv fikr-mulohaza oʻquvchilarni talaffuz, grammatika va ravonlikni yaxshilashga ragʻbatlantiradi.

Rag'batlantirish esa ularning o'ziga ishonchini oshiradi va xavotirni kamaytiradi.

Nutqni o'rgatishda o'quvchilarning gapirishga bo'lgan istaklari pastligi, amaliyot uchun vaqtning cheklanganligi va turli darajadagi bilim darajalari kabi qiyinchiliklar mavjud. Ushbu qiyinchiliklarni bartaraf etish uchun:

- Xavfsiz va qo'llab-quvvatlovchi muhit yaratish.
- Turli o'quv uslublariga mos faoliyatlarni qo'llash.
- Mashg'ulotlarni o'quvchilar darajasiga moslashtirish kerak.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ingliz tili og'zaki nutqini rivojlantirishda quyidagi amaliy qo'llanmalardan foydalanish mumkin:

a) *Ertalabki suhbat vaqti*: O'quvchilar uchun kun, hafta oxiri yoki sevimli mashg'ulotlari haqida gaplashish uchun maxsus vaqt ajratib qo'ying. Ushbu faoliyat o'z-o'zidan gapirish qobiliyatini rag'batlantiradi va ishonchni oshiradi.

b) *Rasmni tasvirlash*: O'quvchilarga rasmlar taqdim eting va ularda nimani ko'rayotganlarini tasvirlashni so'rang. Ushbu faoliyat so'z boyligini oshirish va kuzatuvchanlik qobiliyatlarini rivojlantiradi.

c) *Juft va guruhli munozaralar*: O'quvchilarni qisqa suhbatlar yoki guruhli munozaralar uchun juftlikka bo'ling. Masalan, sevimli hayvonlar, ranglar yoki ovqatlar kabi oddiy mavzular bo'yicha gaplashish. Bu tengdoshlari bilan muloqot qilishni va hamkorlikda o'rganishni rag'batlantiradi.

d) *Nutq sinovlari*: Talaffuz mashqlari yoki qisqa taqdimotlar kabi kichik nutq sinovlarini tashkil qiling. Ushbu sinovlar o'quvchilarni aniq va ravon gapirishga undaydi hamda omma oldida nutq qilish malakasini rivojlantiradi.

e) *Qo'g'irchoq tomoshalari*: Qo'g'irchoqlar yordamida dialoglar yoki hikoyalarni sahnalashtirish orqali o'quvchilarni qiziqarli va tasavvurga boy usulda gapirishni mashq qilishga jalb qiling.

Nutq ko'nikmalarini baholash: Baholash ravonlik, grammatik to'g'rilik va o'zaro muloqotni qamrab olishi kerak. Og'zaki taqdimotlar, hikoya qilish va o'quvchilar fikr-mulohazasi boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutq ko'nikmalarini

baholashning samarali usullari hisoblanadi. Shohamy (1996) dinamik baholash usullari o'qitish maqsadlari bilan muvofiqligini ta'kidlaydi.

Xulosa

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining og'zaki nutq ko'nikmalarini rivojlantirish ularning umumiy til o'rganish jarayoni uchun muhimdir. Interfaol mashg'ulotlar, multimedia vositalari va hamkorlikdagi topshiriqlarni qo'llash orqali o'qituvchilar qiziqarli va samarali darslar yaratishi mumkin. Qiyinchiliklarni yengish uchun qo'llab-quvvatlovchi va turli xil strategiyalarni qo'llash orqali o'quvchilarda nutq ko'nikmalarini rivojlantirish mumkin. Rasm tasvirlash, guruh munozaralari va qo'g'irchoq namoyishlari kabi amaliy qo'llanmalar o'quvchilarning samarali muloqot qilish qobiliyatini yanada oshiradi. Widdowson ta'kidlaganidek, til o'rganish faqat grammatik shakllarni o'zlashtirish emas, balki ularni ijtimoiy kontekstda mazmunli tarzda qo'llashni ham anglatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Jalolov, J. *Methods of Teaching Foreign Languages*. — Tashkent: UzME Publishing, 2015. — 275 p.
2. Nunan, D. *Designing Tasks for the Communicative Classroom*. — Cambridge University Press: Cambridge, 1990. — 222 p.
3. Shohamy, E. "Dynamic assessment in language testing" // *Language Testing*. — 1996. — 13(3). — pp. 273-294.
4. Widdowson, H.G. *Teaching Language as Communication*. — Oxford University Press: Oxford, 1978. — 168 p.